

“Paris Review” redaktorları 2018-ci ilin son buraxılışında ədəbi dəyərləndirmədə polyak yazıçı Olqa Tokarçukun “Qaçışlar” (“Flights”) romanına geniş yer vermiş, müəllifi “Nobel”-in “yüksələn ulduzu” kimi göstərmişdilər. Tokarçuk isə deyir ki, bu gecikmə Nobelin də, ötən bir ildə elə onun özünün də nüfuzunun güclənməsinə xidmət edib. Ona görə də, yazıçı zaman məsələsində özünü şanslı hesab edir: “Piterlə adımız yan-yan yazılacaq”.

Polşa prezidenti Andrey Duda: “Polşa ədəbiyyatı qələmi ilə dünyanı özünə heyran qoyan qadınla fəxr edir. Vislava Şimborskadan sonra artıq böyük qürur hissi ilə Olqa Tokarçukdan danışacağıq. Bu tarixi hadisədir. Bravo!”

Son illər polşalı psixoloq-yazar Olqa Tokarçuk qələmə aldığı hekayələrlə sözün əsl mənasında nəhəng sayılacaq beynəlxalq oxucu auditoriyasını ədəbiyyata, mütaliyə həvələndirən müəlliflər arasında ilk sıralarda yer alır. Romanlarında məhəbbət macəraları, fantaziya məhsulları, miflər, ta-

sizlik, xəstəliklər, müharibələr, cinsi ayrı-seçkilik, cinsi istismar kimi saysız-hesabsız problemlərlə əlləşdiyi dövrdə Tokarçuk kimi savaşıqların siyasi və ədəbi fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi xoş əks-səda doğurub. Nobel ilə mükafatlandırıldığı Tokarçuk Almaniya səfəri zamanı öyrənib.

Elif Şəfəq (yazıçı): “Qadınların canları, övladları, bədənleri, evləri uğrunda ölümcül mübarizə apardıkları və əksərən məğlub olduqları bu günlərdə sənin Nobel qazandığını eşitmək yüksək dozalı ağrıkeşici kimi təsir etdi. Minnətdaram, Olqa. Təşəkkürlər! Təbriklər!”

- Cümə günü Potsdamda maşınına əyləşəndə, sadəcə Olqa Tokarçuk idin, sadəcə bir yazıçı...

- Yeni kitabının təqdimatı üçün Almaniyaya yola düşən yazıçı... Növbəti dayanacaqda, Biyelfelddə maşından düşəndə artıq Nobel Ədəbiyyat mükafatının qalibi idim. Düzünü desəm, hələ də elə bilirəm ki, nəse baş verəcək, deyəcək ki, yanlışlıq olub. Adımla bağlı sərlövhələri oxuyuram, elə bil ki, öz adımları görmürəm.

- Nobeli “Qaçışlar” romanına görə aldın.

yib ki, gərək kitablarından bəzilərinə axıra kimi oxuya.

- Deyib ki, axıra kimi oxuyacaq?! Bu ki yaxşı vəddir. Mənim kitablarım siyasi deyil. Qətiyyən ədəbiyyatdan siyasi tələb meydana kimi istifadə etmirəm. Onlar həyatı əks etdirir. Amma çağın insanının həyatına boylananda görürük ki, siyasət burnunu şəxsi işlərimizə soxmaq üçün bir yer tapır. “Ölənlərin sümüklerini şumlayın” (“Drive your plow over the bones of the dead”) romanımda heyvanların kütləvi qətlinə dözə bilməyərək, aqlını itirən yaşlı qadının heka-

günahkarlıq duyğusudur.

- Bu mənim təhkiyə üslubumdur. Oxucunun zehmində şübhə, sual yaratmağa çalışıram. Ədəbiyyat bunun üçün var - şübhələrimizi oyatmaq, provakasiya aparmaq, aydınlığa qovuşmayan nəsnelər haqqında danışmaq. Ədəbiyyat düşüncələrimizi silkeləməyin ən yaxşı yoludur. Xüsusilə, nəsr. Romanın nəse daha güclü olduğuna inanmışam hər zaman. Bu, dərin ünsiyyət

üslubudur, sərhədlərin, dillərin, mədəniyyətlərin, cinslərin, irqlərin, dinlərin fəvqündə dayanan özünəməxsus bir tərzdir.

- Nobel almış romanın haqqında digər maraqlı məqamlardan biri isə psixoloq kimliyini də təhkiyəçidən əsirgəməməyindir. Bir çıxışında demisən ki, psixoloq olmağın yazar kimliyinə böyük təsir göstərib. Məsələn, bu sənin təhkiyə üslubunda özünü necə büruzə verir?

- Anam Polşa ədəbiyyatı müəllimi idi. Mən ədəbiyyata qeyri-iradi marağımı oya-dası mühitdə böyümüşəm. Amma valideynlərin mütləq iradəsinə və hakimiyyətinə erkən yeniyetməlik dövründən etibarən müxalif çıxan bir uşaq idim. Yaxşı ki, bu sonralar da dəyişmədi. Odur ki, universitetə hazırlaşanda da ədəbiyyatla əlaqəsi olmayan bir ixtisas seçib, ədəbiyyatdan tamamilə uzaq bir sahədə mövqə tutmağı qarşıma məqsəd qoydum. Psixologiya isə zehnimin dərinliklərinə kimi işləyən elm idi. Xüsusilə də, Marşal qanunlarının, səfalətin hökm sürdüyü, mağazaların boş, insanların ağır depressiv vəziyyətdə olduğu zamanlarda psixologiya oxumaq mənim üçün həm də geniş praktika meydanı yaratmışdı. Dövrün o ümumi abu-havasından məni psixologiya uzaq tutur, baş verənlərə uzaqdan müşahidəçi gözü ilə baxmağa istiqamətləndirirdi. Freyd nəzəriyyəsi ilə başımı itirdiyim günlərdə müəllimlər bizi xəstələrlə işləməyə və eyni zamanda maddi gəlir əldə etməyə yönləndirdilər. Elə ilk gündən ən yaxşı nəticə göstərənlərdən oldum. Sonralar isə uzun müddət öz işimlə yanaşı, könlüllü psixoloji xidmət də göstərdim. Bu isə mənim üçün geniş, rəngarəng, fərqli hekayələr dünyasının qapılarını araladı. Bu, bu günün psixoloqları üçün sadəcə iş kimi səsənə bilər, amma bizim dövrün gəncliyi üçün inqilab idi. Həyata, hadisələrə müxtəlif mövqələrdən yanaşmağı da mənə psixologiya öyrədib. Bəzən eyni ailənin üzvləri ilə işləyirdim. Eyni ailədən olanlar elə hekayələr danışır ki, sanki başqa ailə haqqında danışır. Elə o gün də, indi də işə “Beləliklə, bu nə deməkdir?” sualı ilə başlayıram. Çünki o insanlara aşkar görünən şeylərin içində xüsusi bir baxış bucağı yaratmaq lazımdır. Yazarkən də üslubum dəyişmişdir, birinci düzgün perspektiv axtarıram. Əvvəl hamı baxan yerdən, sonra azlığın baxdığı yerdən, sonra isə kimsənin baxmadığı yerdən baxıram.

- Bu günün dünyasını necə görürsən?

- Bir qrup fikirləşir ki, artıq gəldiyimiz yollara nəzər salıb, əcdadlarımızın yolu ilə getməliyik, ənənələri, dəyərləri qorumalıyıq. Bir qrup isə bu qədər yeniliyin kifayət etmədiyini qənaətindədir. Necəsə başqa bir dünya qurmaq arzusundadırlar. Köhnə dünyanın süqutu planetin zədələnməsi, diskriminasiya, bərabərsizliyin insan həyatının üstündə dayandığını müdafiə edən düşüncə ilə yadda qaldı. İndi isə cavablar axtarıyıq. İkincisi də, bu yazıçıya veriləsi sual deyil. Papa və ya filosoflar sizə daha yaxşı cavab verər. Mən dürüst hekayələr danışan, insanların mənəvi rahatlığına xidmət edən adamam.

Mənbə: “thewire.in”, “lithub.com”, twitter sosial şəbəkəsi.

İngilis dilindən tərcümə edən: Elcan Salmanqızı

Ədəbiyyat düşüncələrimizi silkeləməyin ən yaxşı yoludur

Olqa Tokarçuk: “İnsanları yazdıqlarımı oxumağa səsləmək niyyətim yoxdur”

rixi hadisələrlə oynayan, oxucusunu duyğu durğunluğuna məruz qoymayan müəllif bu il birillik gecikmə ilə “Nobel Ədəbiyyat mükafatının 2018-ci il qalibi” elan edildi. Onun “Qaçışlar” fraqmentar romanı münisflər heyətinin diqqətini xüsusilə cəlb edib. Mifoloji hekayələrlə fəlsəfi analizlər arasında səyahət edən əsas süjet dövrün insanının köçəri həyat arzularından, bir yerə kök sala, bağlana bilməməyindən danışır.

Avropa İttifaqı Şurasının prezidenti Donald Tusk: “Nə böyük sevinc və fərəh hissi bəxş etdin! Bu illər ərzində Brüsseldə polyak olduğumla xüsusi bir səbəbdən bu qədər fəxr etdiyim olmamışdı. Həm polşalı kimi, həm də sadıq oxucun kimi çox sevini-rəm!”

Çox tez-tez mitinq və etiraz aksiyalarının ön cərgələrində gördüyümüz Tokarçuk siyasi feal, cəsəretli söz sahibi kimi də nüfuz qazanıb. Qadın hüquqlarının müdafiəçisi, cinsi azlıqların sözcüsü kimi mübarizənin başından-sonuna meydana haqqını axtaranlarla çiyin-çiyinə dayanan yazara ən gözəl təbrikləri də elə həmcinsləri ünvanlayıb. Dünyada qadınların yoxsulluq, iş-

Kitab işıq üzü görəndən əsərin mövzusunun real olub-olmadığı müzakirə olunur.

- Çoxu səyahət kimi şəhər-şəhər gəzər-kən gördüklerim, yaşadıklarım, təcrübələrim əsasında yazılıb. Amma təbii ki, hamısı yox. Təhkiyəçi kimi üzərimə düşəni edib, ana xətti qurmuşam, bəzəmişəm. Romanı ərsəyə gətirən fraqmentlər isə tənəyyül məhsuludur. Əks halda bədiiyyəti təmin etmək olmur. Bu fraqmentləri birləşdirən kör-pünün möhkəm sütunları və kəndirləri olmalıydı. Odur ki, güclü təhkiyəçini real, stabil bir ana xətlə qurub, qalan hissəni tənəyyülün ixtiyarına buraxdım.

Salman Rüşdi: “Bu qədər. Gələn il görüşənədək. Çox əyləncəli, bol heyəcanlı gün oldu. Böyük yazara isə böyük bir təbrik göndərirəm. Onu çox gec, amma dərin heyranlıqla kəşf etmişəm”.

- Münisflər deyib ki, burada istifadə olunan dil ən güclü insanın əzələri kimidir. Necə düşünürsən, bəlkə, hazırkı Polşa hökuməti ilə də dilinin aşladığı bu güc ucbatından konfliktləndirən? Mədəniyyət naziri Piyotr Qlinski sənin Nobel mükafatından sonra de-

yəsini qələmə almışdım. Əvvəlcə kitab Polşa ədəbiyyatında yeni mövzu kimi geniş gündəm yaratdı, sonra isə birdən-birə sərt siyasi tənqidlərin hədəfinə çevrildi. Bir yazıçı kimi bu əsla mənim hədəfim deyildi. Kitab məqsədsizcəsinə siyasiləşdirilsə, bu o demək deyil ki, kitab siyasidir.

Mən dünyagörüşü açıq, düşüncəsi aydın insanlar üçün yazıram. Aydınlanmağa can atanlara yeni perspektivlər göstərirəm, insanları gördükləri şeylərin görmədikləri tərəfləri haqqında düşünməyə vadar edirəm. Və ya açıq-aşkar olduğunu düşündükləri hadisələrin, heç də elə olmadığını görməyə... Ötəri bir baxışda çox mənasız görünən bir situasiya başqa bir bucaqda dayanıb, analiz etdikdə önümüzə müxtəlif mənalar, laylar ilə açılır. Siyasilərin nəzərə almadıqları isə budur. Bu, ədəbiyyatın vəzi-fəsidir - janrı nə olursa, olsun, ədəbi nümunə şüurumuzu suallara cavab axtarmağa məcbur etməlidir, həyatı, yaşadıklarımızı, yaşamadıklarımızı, yaşaya bilmədiklərimizi haqq-hesab etməlidir.

- Nazirin açıqlamasından belə başa düşürük ki, kitablarını oxumaq istəyib, amma yarımçıq saxlamalı olub. Səni təbrik etməklə yanaşı, bitirə bilmədiyini kitablarını tamamlamağı deyib. Bu açıqlamadan sonra Qlinski ilə görüşərdin?

- Əlbəttə! Kitablarını axıra kimi oxuya bilmədiyindən heç də şübhə etmirəm. Bilirəm ki, yazdıqlarımı hamıya uyğun deyil. Bu, daha çox oxucunun temperament tipindən, ədəbi zövqündən, gündəlik vərdişlərindən asılıdır. Yəni, hamını Olqa Tokarçuk oxumağa səsləmək niyyətim yoxdur.

- “Ölənlərin sümüklerini şumlayın” romanının adını çəkdim. Orada da protoqonist qəhrəman heyvanları öldürənləri öldürməyə cəhd edir. Yəni, hansısa bir formada o da cinayəti seçir. Keçərli bir səbəbi olduğu üçün onu günahsız görmək olmaz. Sən-cə, o günahkardır?

- Əlbəttə, birmənalı şəkildə.

- Onun günahkar olduğunu qəbul etdiyi səhnəni oxuyanda mənə elə gəldi ki, əsas problem, yeni onun beynini zədələyən bu